

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1869

De SS. Cannato Et Antonino Conff. Epp., Ut Fertur, Massiliensibus In
Provincia. Commentarius Prævius.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70595](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70595)

AUCTORE
J. B.

tiam tacitus præterierim, quod in referendo sancto ejus corpusculo, usque in Australem plagam venerabilium se civium cura porrexit, qui scrutati illas pene inaccessas ardoribus solitudines, et ab ipso admodum solis Occasu prope in vicina Ortui loca devotione currentes, totum pene orbem pietatis suæ testem fecerunt, etc. *Vides cives Lugdunenses ea mente atque consilio e patria in Ægyptum profectos, ut defuncti corpus per inaccessas solitudines quæsitum inventumque ad sedem propriam reducerent; quod de S. Antiocho dici haud potest. Sed nec Viator S. Justi corpus Lugdunum transtulit: cum brevi post S. Justum obierit: neque facturus fuisse Vitæ S. Justi scriptor videatur, ut translatus Lugdunum S. Justi gloriam in anonymos cives, nulla facta S. Antiochi aut S. Viatoris mentione, transferret, si S. Antiochus vel S. Viator translationis duæ fuisset aut particeps.*

cultusque sacer.

5 *Gessit episcopatum S. Antiochus, dum vivit, strenue, sepulturamque in ecclesia SS. Machabæorum (postmodum S. Justi dicta et extra urbem prius sila), ut testatur Ado infra citandus, invenit; ubi religioso cultu honoratus a fidelibus jacuit, donec anno 1562 a Calvini assectis eversa fuit S. Justi ecclesia, servatæque in ea Cœlitum Reliquiæ dissipatæ. Num quid Reliquiarum S. Antiochi Lugdunensium venerationi solatioque relictum sit, docere nos ipsi debent: Chronica Sanctorum, quorum corpora in S. Justi ecclesia habentur (vide tom. V Junii ad Vitam S. Irenæi xxviii Junii) (a), post enumeratas SS. Justi, Viatoris, et Albini Reliquias ad S. Antiochum his verbis progreditur: Item (hic habetur) corpus beati Antiochi Lugdunensis XV; quas, occasione litis inter ecclesias S. Justi et S. Irenæi de hujus et SS. Martyrum Epipodii et Alexandri corporum possessione motæ, anno 1287 inspectas fuisse liquet ex confecti ea de re instrumenti l. c. num. 24 sequentibus verbis: Item in alio tumultu reperiuntur est corpus Sancti Antiochi Confessoris et archiepiscopi Lugdunensis, cujus sacrarum vestium, qui-*

bus indutus fuerat, sicut et plurium cæterorum D adhuc vestigia manifesta restabant, super cujus etiam tumulum, secundum antiquam prædictæ ecclesiæ S. Justi consuetudinem, in festo ipsius, quod colitur Idibus Octobris, sacerdotes et clerici ejusdem loci candelam ponere consueverunt. *Indiculus beneficiorum diocesis Lugdunensis. de quo num. 2, bina inter hæc numerat (b), quæ S. Antiochi titulo gaudent, quorum alterum Saint Anduel la Valla, alterum Saint Anduel en Jarest istic nuncupatur. Signari ejus festum in Breviario Lugdunensi testis Severtius est. Ado eum hodie sequenti, ex Actis S. Justi fere deprompto, elogio celebrat: Eodem die apud Lugdunum, natale beati Antiochi episcopi, qui cum adhuc presbyter Lugdunensis esset, pio incitatus officio, usque ad visendum episcopum suum, qui in eremo morabatur, nomine et actione vere Justus, pergere animo intendit. Vir districtione præcipuus, et qui non immerito, tempore interjecto, ad ejusdem pontificii culmen assumptus est. Quo strenue administrato, regnum cæleste adeptus est. Sepultus in ecclesia Martyrum Machabæorum, in qua et Sanctus Justus tumulatus quiescit; hoc Usuardus: Lugduni Sancti Antiochi episcopi, qui strenue administrato pontificii culmine, ad quod assumptus fuerat, regnum cæleste adeptus est. His addo pauca Martyrologii Autisiodorensis, inter antiquissima a Martineo (c) relati, verba: Lugduno beati Antiochi episcopi, Romanum eisdem verbis utitur, quibus Usuardus. Silentio liceat, ex quibus nihilo plus discat lector, præterire cætera.*

[Gallia Christiana (d) vulgari potius opinione quam certo testimonio niti insinuat sententiam, quæ pronuntiat eundem esse Antiochum et presbyterum sub S. Justo et episcopum: istiusmodi dubium clarius etiam exprimit Scriptor Historiæ Ecclesiasticæ Lugdunensis Poullein de Lumina (e). Has dubitationes tollit omnino vita S. Justi satis antiqua (f), ut fides et abroganda non sit: S. Antiochus tunc presbyter... qui non immerito ad ejusdem pontificii culmen assumptus est.]

(a) Deductio historica super possessione corporum SS. Irenæi. p. 344, n. 18. — (b) p. 16. — (c) Coll. Ampliss., t. VI, col. 725.

— (d) T. IV, col. 18. — (e) Hist. de l'Égl. de Lyon, p. 57. — (f) Act. SS. n. Sept., p. 375, n. 8.

DE SS. CANNATO ET ANTONINO

CONF. EPP., UT FERTUR, MASSILIENSIBUS

IN PROVINCIA.

J. B.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. SS. Conf. apud Martyrologos mentio, officium ecclesiasticum, aliaque cultus sacri ipsis impensi monumenta; Reliquiis eorum exhibitus honor; Acta exiguæ quidem fidei, edenda tamen.

Sac. V.
De SS. hisee
Conf., licet ad
dies varios ali-
cubis relatis,

Quam incerta sunt, quæ de SS. Cannato et Antonino Massiliensium traditio prædicat, tam certus est cultus sacer illis ibidem a pluribus retro sæculis exhiberi hoc die solitus. Martyrologos inter primus ex his, quos quidem viderim,

Ferrarius in Catalogo Sanctorum Martyrologio Romano non inscriptorum ex ecclesiæ Massiliensis ad se transmissis tabulis S. Cannatum, nulla S. Antonini mentione facta, ad diem Octobris tertium sic annuntiat: Massiliæ S. Canatis episcopi. Ferrarium

A *Ferrarium secutus in Supplemento Martyrologii sui Gallicani (a) ad diem item tertium Octobris, sed depravato nonnihil S. Cannati, quem solum æque ac Ferrarium exhibet, nomine, paulo prolixiore eum, ut solet, encomio celebrat Saussayus, Massiliæ, inquit, sancti Canalis episcopi testimoniis divinæ gratiæ et gloriæ præclari: cujus corpus in summo illius templo requiescit, ubi et hodie celebratur ejus memoria religiosi cultus honore. At vero utrumque memorant Castellani Martyrologium universale, et Parisiense recentius: S. Cannatum quidem hodie, S. Antoninum autem ad diem XIII Octobris. Illud hodie sic habet: Massiliæ S. Cannatis, hujus civitatis episcopi, cujus corpus in ecclesia cathedrali honoratur; ad diem vero XIII Octobris: Massiliæ S. Antonini episcopi, cujus corpus ex castro S. Cannatis ad Majorem ecclesiam translatum fuit anno millesimo ducentesimo septuagesimo septimo. Martyrologii vero Parisiensis ad XV Octobris diem de S. Cannato verba sunt: Eodem die, S. Cannati, quem Gennadius author cœtaneus HOMINEM DEI vocat. Ejus nomine extat oppidum in Provincia, unde corpus ejus Massiliam in Majorem ecclesiam translatum fuit. Illic etiam una ex*

B *parochiis urbis quondam ejus titulo insignita est; ad diem vero XIII Octobris: In provincia Arelatensi, Sancti Antonini, qui ex oppido S. Cannati, ubi primum sepultus est, Massiliam translatus, in ecclesia cathedrali quiescit. Præ manibus nobis sunt Officia propria ecclesiæ Massiliensis. Stephani de Puget episcopi Massiliensis approbatione et auctoritate munita et anno 1662 typis edita, in quorum Calendario, quia ad XV Octobris diem legimus: SS. Cannati et Antonini episcoporum Massil. Duplex 2 classis, de utroque simul nobis ad hunc diem visum est agere.*

hic simul gen-
dum, quod et
mul Massiliæ
colantur;

2 *Scripterat Gononus in Vitis Patrum Occidentis, lib. x (b). S. Cannati festum in ecclesiis Apulensi, Tricestrinensi et Cavallicensi die octavo Octobris celebrari; at melius instructus in Appendice ad Vitas mox dictas (c) scribit: cujus festivitas XV Octobris cum Octavis solemnibus Massiliæ celebratur; additque demum: Notandum etiam, quod simul cum solemnitate S. Cannati celebratur etiam festivitas S. Antonini. Hoc item die non tantum celebrari S. Cannati festum Massiliæ, sed et sæculo XIV celebratum fuisse ait Antonius Ruffus Historiæ Massiliensis secundo editæ lib. x num. 19, idque se reperisse in binis annorum 1356 et 1385 instrumentis: at num. 22 S. Antonini festum Massiliæ olim celebratum fuisse scribit die Octobris XVI. Octavarum, quarum Gononus paulo ante citatus meminit, nulla mentio fit in Massiliensi Proprio, Pugeti episcopi auctoritate munito; sed Officium utriusque Sancto commune per diocesim recitandum præscribitur, in quo illis propria sunt sequentia. Antiphona in utrisque Vesperis: Isti sunt Pontifices gloriosi, et nostri Pastores optimi, qui assistunt coram Domino et incessanter orant pro dilecto grege suo. Oratio: Exaudi quesumus Domine preces nostras, quas in Beatorum Cannati et Antonini Confessorum tuorum atque Pontificum solemnitate deferimus: et qui tibi digne meruerunt famulari, eorum intercedentibus meritis ab omnibus nos absolve peccatis. Per Dominum. Lectiones 1 et 2 Nocturni S. Cannato propriæ sunt et Actis infra dandis consonant: S. Antonino secta tribuitur, sed nihil, quod illi peculiare sit, complectitur, utpote ex S. Maximi Homilia 59 petita: Ad Sancti ac beatissimi nostri Antonini, cujus hodie festa celebramus, laudes addidisse aliquid decerpisse est, etc. Antiphona ad*

Laudes: Laudemus viros gloriosos, qui scientia refulgentes et charitate ardentibus cibantur populum suum pane vite intellectus. Hymnum ad Laudes ac Orationem soli S. Cannato propriam olim recitari solitam ex ecclesiæ Massiliensis Breviario hujusmodi exhibet:

Rex Christe o piissime,
Qui es formator machinæ:
Cui servivit Cannatus,
Bonus, sanctus atque castus.
In deserto comedeat
Radices, dum consistebat:
Nam loci præ angustia
Ejus aquæ sunt pocula.
Ut tibi, Christe, serviret,
Regnumque mundi sperneret,
Quod eidem veniebat,
Verbum tuum audiebat.
Sit laus Patri, etc.

Oratio. Omnipotens sempiternus Deus, qui S. Cannatum de stirpe regia prodeuntem miraculose Massiliensi ecclesiæ, dum in deserto pœnitentiam ageret, pontificem præfecisti, ejus meritis et intercessionem nobis concedere digneris cœlestium donorum omnium fulcimentum.

3 *Præter Officium utriusque Sancto commune varia antiqui cultus ipsis impensi memorantur indicia: ac S. Cannato quidem in ecclesia cathedrali Massiliensi Virgini Deiparæ sacra, teste Ruffio lib. x cap. i num. 8, sacellum dedicatum visitur juxta sacristiam. Templum item parochiale intra civitatis sinum ejus honori conditum fuit olim, sed modo destructum, ab anno nimirum 1524, quo Massiliam Carolus Borbonius, Caroli V imperatoris adversus Franciscum I Galliarum regem signa secutus, irrito conatu obsedit, ut ait Ruffius lib. VII cap. VI num. 31: at Henricus de Belzunce Massiliensis episcopus decessorum suorum historiæ lib. XIII (d) scribit, templi tectum fuisse sublatum; reliquum vero corpus ipsumque fornacem ecastare adhuc, sed humo ingesta opertum. Haud procul Aquis Seactis oppidum item seu castrum visitur S. Cannati de Sauzeto a Sancto nostro dictum, diocesis etiam Aquensis limitibus inclusum, sed olim Massiliensium præsulum spirituali æque ac temporali jurisdictioni obnoxium, uti in Charta anni 1278 apud Henricum mox laudatum lib. IX (e) videre est. Anno autem 1473 id Joannes Allardeau, facta cum Albanæ (Aubange) baronatu permutatione, Renato Siciliæ regi cessit. Chartam, factæ permutationis testem, exhibet Henricus episcopus lib. XIII (f), in qua S. Cannati castrum dicitur salubris aëris locus, in plano positus, placibilis fontibus, et aquis deliciosus, ac fructibus, verationibus et pascuis abundans: desertus erat cum vitam illic, ut Acta perhibent, solitariam S. Cannatus exorsus est. Bina item loca, quibus S. Antoninus nomen verosimiliter dederit, memorat Honoratus Bouche lib. III hist. Provinciæ cap. IV (g), pagum nempe S. Antonini prope Aquas Seactias et pagum Puylobier; et montem S. Antonini prope Brignolium et pagum Camps, quo in monte eidem Sancto Oratorium extractum ait.*

4 *Adhæc utriusque Sancti reliquias insigni jam dudum, ut ex dicendis liquebit, honore Massiliensis ecclesiæ prosecuta est. Harum pars in cathedrali Massiliensi ecclesia seorsim conservatur; pars vero altera ita permixta, ut unius ab alterius ossibus ossa dignosci nequeant: seorsim servantur thecis argenteis inclusa, uti scribit Ruffius Hist. Massiliensis lib. x cap. i num. 9,*

AUCTORE
J. B.

D

E

ubi et eorum
Reliquiis,

F

uti ex hic re-
citatis

(a) p. 1176.—(b) p. 226.—(c) p. 470.—(d) T. III, p. 126.—(e) T.

II, p. 297.—(f) T. III, p. 48.—(g) p. 627.

S. Cannati

AUCTIONE
J. B.

S. Cannati cranium et brachium : addit num. 19
 A S. Cannati cranium sub ara majori ecclesie cathedralis inventum fuisse anno 1653 die XXI Januarii, argentee thecae impositum, ac dein die XV Octobris solemniter supplicatione per universam urbem circumductum, ac Sanctum præterea Cannatum a Pugeto, Massiliensi id temporis episcopo, patronum civitatis secundarium declaratum. Sacrum vero cranium tegebat lapis, cujus hæc erat inscriptio : Hic continentur Caput beati Cannati et Reliquia S. Antonini, SS. Innocentium, et de vestibus beatæ Mariæ Virginis. Cæteras SS. Cannati et Antonini Reliquias, clero prius populoque palam ostensas, decenti arca inclusit Raymundus Massiliensis episcopus anno 1122 die Assumptæ in celos Virgini Mariæ sacro, cujus quidem rei ex Archivis ecclesie Massiliensis lib. VI (a) Henricus de Belzunce sequens testimonium exhibet: Raymundus Dei gratia Massiliensis episcopus, vir religiosus sub monachali habitu atque regula, cunctis diebus vitæ suæ vivens in hymnis et psalmis cum pudicitia Deo perseveranter servivit, qui multos libros, multaque ornamenta auri et argenti et palliorum in ecclesia S. Mariæ sedis Massiliæ emendo constituit. Ad ultimum autem sub Christi nomine, ad honorem genitricis Dei Mariæ antiquæ sedis Massiliæ hanc arcam in anno MCXXII ab Incarnatione Dom. fecit, in qua ipsemet propriis manibus Reliquias plurimorum Sanctorum in die Assumptionis Sanctæ Mariæ, præsentem suo clero et populo, posuit; corpus S. Cannati episcopi Massiliensis et Confessoris, et S. Antonini Confessoris et Sancti Victoris Martyris ibi sunt. Hic sunt Reliquia S. Petri Apostoli, et Sancti Stephani, et S. Adriani Martyris, et S. Vincentii Martyris, et S. Joannis, et S. Verani, et S. Apollinaris, et S. Regine Martyris, et S. Pauli, et Gregorii, et S. Polycarpi, de sepulchro Domini, de veste S. Stephani, S. Sebastiani, S. Sulpitii Confessoris, S. Martini, S. Marcellini, S. Andreae Apostoli, S. Laurentii, de ligno Crucis, S. Lazari, quem Dominus suscitavit, et S. Faustini, S. Christinæ, Sanctorum Innocentium, et multorum aliorum, quorum nomina nescimus; Deus scit.

instrumentis

5 Confectum id instrumentum fuit, ut ejus verba produnt, post Raymundi obitum; at, ut apparet, non diu; inventumque anno 1277 in arca a Raymundo confecta, quo a Capitulo Massiliensi operata fuit, ut Henricus episcopus monet. Raymundo Massiliensi episcopo cognomento de Soliers C tam Ruffus lib. x cap. 1 num. 43, quam Henricus pium id opus adscribit, at quem hic Raymundum II, ille III vocat. Cæterum hic obiter observatum velim, tum nullam hic crania S. Cannati a Raymundo seorsim positi mentionem fieri, tum arcam servandis SS. Cannati et Antonini Reliquiis abs illo confectam non fuisse omnium antiquissimam: successit enim hæc alteri jam pene, ut credo, vetustate detrita, ad quam reparandam vici S. Marcelli honorem seu dominium ecclesie cathedrali Massiliensi dederat Aicardus archiepiscopus Arelatensis, qua de re hæc apud Henricum episcopum lib. v (b) leguntur in Charta anni MCXXI, qua Pontius de Podio nigro ejusque uxor Guerriada Raymundo episcopo Massiliensi, a quo excommunicationis vinculo soluti fuerant, dimittunt honorem jacentem S. Marcello, quem Aicardus archiepiscopus donavit Sanctæ Mariæ pro restauratione argenti de arca S. Cannati. Reclusa denuo fuit arca, anno, ut supra dictum est, 1122 confecta, sacra SS. Cannati et Antonini aliorumque Sanctorum ossa completa, ac in supplicationibus solita circumferri, anno 1277 die XI Maji a

Massiliensi S. Mariæ Capitulo, absente episcopo D Massiliensi, Raymundo altero, cognomento de Nismes; ut fidem facit instrumentum alterum apud illustrissimum Massiliensem jam sæpe citatum lib. IX (c). Confecta fuit id temporis arca altera ferrea, seris quatuor claudenda, cui die XX Junii ejusdem anni quadractorum Sanctorum pleræque Reliquia coram Bernardo de Languisello, Arelatensi archiepiscopo, hujus nominis II, et Alano episcopo Sistaniensi inclusæ fuerunt, recoliturque ea SS. Reliquiarum repositio in ecclesia cathedrali Officio proprio ad eundem diem. Non tamen in illam arcam ferream tum temporis illata fuerunt SS. Cannati et Antonini corpora; quorum ad ecclesiam S. Cannati translatio decreta quidem est, sed partim tantum executioni mandata. Canonici etenim cathedralis ecclesie, quod eas Reliquias in ecclesia S. Cannati haud satis tutas fore crederent, partem earum sacculo inclusam cathedrali ecclesie retinuerunt sigilloque suo munierunt, die XXII Junii: sic enim habet datum ea de re ab illis et anno 1444 in arca Reliquiarum cathedralis a Bartholomæo de Racoli Mass. ep. repertum testimonium apud Henricum episcopum lib. IX (d).

constat,

6 Notum sit cunctis quod cum venerabilis Pater Dominus B. (Bernardus) Dei gratia sanctæ Arelatensis ecclesie archiepiscopus, assistente ei Domino A. (Alano) Dei gratia Sistaniensi episcopo, recondidisset solemniter coram clero et populo multas Reliquias infra ecclesiam B. Mariæ, inter quas inventa fuerunt corpora S. Cannati Massiliensis episcopi, et sancti Antonini, in uno sacculo ita commixta et conjuncta, quod discerni non poterant ullo modo; et dicta corpora Sancti Cannati et Sancti Antonini, in ecclesia Sancti Cannati civitatis Massil. recondi in perpetuum decrevisset, Nos de Novis præcentor et vicarius venerabilis Patris D. R. Dei gratia Massiliensis episcopi, et G. de Florensiaco Sacrista, locum tenens D. R. de Secreto Præpositi Massiliensis, et Jo. Bianchi, J. Bonifacii, et G. de Castro Novo canonici Massilienses, G. Columberii Capellanus curatus ejusdem ecclesie, attendentes, quod in dicta ecclesia S. Cannati non est locus certus seu firmus, in quo dicta corpora Sanctorum possent reponi seu recondi cum aliqua securitate, sine maximo periculo, tum propter debilitatem loci, tum etiam suspitionem clericorum, qui ibidem commorantur, cum sint annales et conductitii, propter quod possit esse magnum periculum, ipsos posse corrumpi propter pecuniam et dicta corpora Sanctorum Mass. furarentur; volentes etiam, etsi non totum, in parte tamen, dictum periculum devitare, medietatem dictorum corporum S. Cannati et Sancti Antonini penes dictam ecclesiam Massiliensem secreto retinimus, et in isto sacculo duximus recondendam. In cujus rei testimonium, præsentem paginam sigillis nostris sigillavimus. Anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo septimo, decimo Idus Julii, etc.

insignis honor
fuit exhibitus.

7 Cum agunt Massilienses canonici hic expressi, penes dictam ecclesiam Massiliensem secreto retinimus, satis manifestum est, eos ecclesie Massiliensis nomine ecclesiam cathedrali S. Mariæ sacram designasse, atque anno 1277 partem Reliquiarum SS. Cannati et Antonini alteram in eadem retentam, alteram ex eadem ad S. Cannati ecclesiam, sacculo inclusam, fuisse translata, contra ac Ruffus lib. x cap. 1, earum partem ex ecclesia S. Cannati ad ecclesiam Majori anno 1178 (imo 1277) translata scribens, opinatus est. Hinc porro fluxit, ut arcam a Raymundo de Soliers anno 1182

(a) T. I, p. 430.—(b) Ibid., p. 446.—(c) T. II, p. 294.—(d) Ibid.,

p. 295.

A (lege 1122) confectam, haud prius fuisse reclusam, quam anno 1444 die natiuitatis B. Mariæ ab episcopo Massiliensi Bartholomæo de Racoli, perperam quoque scripserit. Anno illo 1444 pars media SS. Cannati et Antonini Reliquiarum, quæ sacculo inclusa ad S. Cannati anno 1277 translata fuerat, inde rursus ad cathedralem reportata fuerit; atque exinde omnes ibidem conservatæ. Hactenus de cultu sacro Sancto Confessori utriusque a Massiliensibus impenso: modo ad Acta, eaque, quæ in hisce memorantur, id est, a certis ad incerta progredior.

Acta, licet auctoritatis exigua, cur edantur.

B S. Extant S. Cannati Acta apud Gononum in Appendice ad Vitas Patrum Occidentis ex Breviario Massiliensi deprompta, ac iis fere similia, quæ in Historiam episcoporum Massiliensium ex veteri ecclesiæ item Massiliensis Breviario intulit Henricus de Belzunce lib. III (a). Hinc constatæ sunt Lectiones duæ, quæ in Massiliensi Proprio die xv Octobris de S. Cannato recitandæ proponuntur. Ecce item in suppellectile litteraria Tongerloënsi Vila S. Cannati episcopi, ut titulus præfert, Massiliensis, ex vetere Manuscripto transcripta, et ad Bollandum olim, curante R. P. Silvestro Petra-sancta, Massilia Anterpiam missa, uberior paulo jam enumeratis, et fons, ut apparet, unde Lectiones in antiqua ecclesiæ Massiliensis Breviaria derivatæ sunt; quam propterea, quodcumque sit, hic typis committimus. Sub huius sæculi exordium S. Cannati Vitam scripsisse lego Emmanuelem Pachier presbyterum Massiliensem, quæ subsidium nobis, ut credimus, saltem aliquod attulisset, si ad manum fuisset. Anonymus noster Vitæ S. Cannati auctor exiguam sibi fidem auctoritatemque vindicat, a S. Cannati ætate remotus sæculis facile quinque: prodit id ipsemet statim ab exordio Vitæ S. Cannati ajens, reges Acquenses sua memoria non amplius reges appellatos fuisse, sed omnes, qui sæculo x primum in Provincia dominari, ac eam regionem proprio nomine ac jure moderari, agnem eorum, ut passim scriptores tradunt, ducente Bozone, ceperunt. Delectatur interdum etiam versibus Leoninis, quorum forte usus, ut ait Cangius ad vocem Leoninus, demum sub Ludovico VII et Philippo Augusto, Francorum regibus, id est, sæculo duodecimo primum invaluit. Visum tamen est eum hic typis committere, tum quia hæc S. Cannati Acta alibi nusquam vidimus integra, tum quia hinc deprompta videntur, quæ de illo Breviario ecclesiæ Massiliensis antiqua prodiderunt.

C [Leoninam versificationem longe antiquiorem putamus, quippe quam sectari jam videbatur S. Augustinus; et sæculo sexto ad medium nondum protracto S. Fulgentius Ruspensis episcopus jam affectabat phrasim suam finalem consonantiam: exempli causa sit ejus homilia in natalem S. Stephani Protomartyris (b), quæ legitur in Breviario Romano ad diem xxvi Decembris: Ille descendit carne velatus, iste ascendit sanguine laureatus. Ascendit iste lapidantibus Judæis, quia ille descendit lætantibus Angelis. Gloria in excelsis Deo, heri sancti Angeli cantaverunt: hodie Stephanum lætantes in suum consortium susceperunt. Heri Dominus exivit de utero Virginis: hodie miles egressus est de ergastulo carnis. Heri Christus pro nobis panis est involutus: hodie Stephanus stola est ab eo immortalitatis indutus, etc. Hujusmodi consonantiam reperire est etiam in vita S. Galli, edenda die xvi Octobris, quæ ad sæculum octavum pertinet. Inde sponte quasi sua fluit, ut ad latinum

metrum redactæ fuerint hæ consonantiæ: certe sæculo nono carmina leonina pangebantur, ut monstrant versus Ratperti San-Gallensis monachi sæculi noni in Casibus S. Galli (c):

Præmia tantorum cui dona, Christe, laborum,
Huicque polum tribuas, qui sydera celsa crearas.
Matheus, Marcus, Lucas, pariterque Johannes
Sint illi comites, quorum celebrabat honores.

Cæterum sæculo decimo exente jam frequentissimus erat versus leoninorum usus, ut patet e carminibus a Nothero Labeone San-Gallensi dictatis (d)].

AUCTORE
J. B.

§ II. Cætera, quæ de Sanctis hisce referuntur, passim incerta sunt.

Aquis Sextiis, quæ civitas archiepiscopalis et Provinciae metropolis est, gallice Aix dicta, S. Cannatus, ut anonymus narrat, editus mundo est, filius, ut ait, regis Acquensis; mallem dixisset præfecti: sed, quoniam hi, capta per Odoacrem, Herulorum primum, ac mox Italiae regem, anno 476 Roma, ruenteque Romano imperio, civitates et provincias, quibus regendis præfecti fuerant, sibi vindicatas auctoritate propria moderari ceperunt, regum titulo affecti interdum fuere: ita Gregorius Turonensis, Historiæ Francorum Lib. II cap. xxvii (e), Siagrius, qui Suessionibus dumtaxat præerat, Romanorum regem appellavit: Anno autem quinto regni ejus (Clodovei I) Siagrius Romanorum rex, Egidii filius, ad civitatem Suessionas, quam quondam supra memoratus Egidius tenuerat, sedem habebat. At regni aut regis Acquensis nuspam alibi fieri mentionem arbitror; neque illud ipse anonymus magis comperit habuit, quam parentum S. Cannati, quæ tacet, nomina.

10 Qua ætate S. Cannatus vivere ceperit, qua desierit, æque altum Anonymus tacet; imo ne ullum quidem, unde eam colligas, indicium præbet: aliunde tamen paulo infra utcumque assignabitur. Cæterum S. Cannati juventutem a litterarum tam profanarum quam sacrarum studio, a pudicitia, honestate vitæ exemplaris, cæterisque virtutibus, potissimum vero a rerum mundanarum contemptu commendat, quo ductus aulæ paternæ deliciis regnique successionem, ut quidem anonymus absque lesse affirmat, vale dicens, in solitudinem, cui de Sausseto nomen erat, soli Deo victurus sese addidit. Distabat id Aquis Sextiis, ut num. 2 Anonymus ait, quinque aut sex fere miliaribus; apud Boucheum in Mappa Geographica leucis Provincialibus circiter binis. Loci amœnitatem etiam describit eo fere modo, quo supra num. 3 descriptam habes. Non tam miror, locum amœnum sibi delegisse S. Cannatum, quam aulæ paternæ tam vicinum. Locum tamen hunc incoluisse S. Eremitam ex eo verosimillimum fit, quod ibidem temporis lapsu oppidum seu castrum exurreverit, quod ab illo jam pridem habuit nomen S. Cannati, habetque hodie. Quamdiu hac in eremo versatus fuerit S. Anachoreta, divinandum Anonymus posteris reliquit.

11 Interea vero, dum in contemplandis rebus celestibus totus est S. Cannatus, pergit Anonymus, moritur Massiliensis episcopus: si nomen huius expressisset Anonymus, saltem qua ætate S. Cannatus, illius, ut creditur, successor, vixerit, hinc scire potuissemus; verum ne hoc quidem exploratum

S. Cannatus,
cujus natalis
solum.

E

secutum in
eremum,

F

et episcopa-
rum, sed abs-
que epocha,
anonymus re-
fert,

(a) T. I. p. 204. (b) Bibl. Max. Patt., t. IX, p. 107. — (c) Pertz, Monum. Germ., t. II, p. 71. — (d) Ibid., p. 33. — (e) D. Bouquet, Tomus VII Octobris, Pars Prior.

Rec. des Hist. de France, t. II, p. 174.

anciora
J. B.

A habuisse videtur : alio igitur nos convertamus oportet. Gennadius presbyter Massiliensis, qui librum de illustribus ecclesie scriptoribus versus sæculi v. finem (secundum Tillemontium Monum. eccl. (a) anno 485, secundum Pagium, in Critica Baronii ad annum 490 num. 20, non post annum 494) exaravit, in editione Suffridi Petri anni 1580 ita scribit cap. LXXX : Vincentius presbyter et ipse natione Gallus, in divinis scripturis exercitatus, linguam habens usu loquendi et majori lectione politam, commentatus est in Psalmos : cujus legit aliqua homini Dei Cannatæ, me audiente, promittens simul, si Dominus vitam et mores daret, se in toto Psalterio laboraturum. Apud Martianayum tom. V Operum S. Hieronymi (b) legitur Majorum pro majori : homini Dei præmittitur Sancto ; Cannati item legitur pro Cannatæ : denique citatus de Vincentio articulus ita desinit : Promittens simul, si Dominus vitam et vires daret, se in toto Psalterio eodem studio laboraturum.

probabiliter
Sæc. quinto

B 12 Verosimillimum est, nomen Cannas non aliud esse a nomine Cannatus : dein vero certum apparet, Cannatem, de quo Gennadius, hominem fuisse, qui et Massiliæ versatus aliquando fuerit et per Provinciam non modo doctrina, ut cui Vincentius presbyter, forte ut censori, quos in Psalmos scripserat, commentarios prelegerit, verum etiam sanctitatis opinione clarum : unde S. Cannati nostri hic mentionem fieri, ac eadem, qua Gennadius, qui sub quinti sæculi finem vivit, ætate vicisse plerique rerum Massiliensium scriptores censent ; et quidem non omnino infundate : quandoquidem Cannati alterius, qui in isthac sanctitatis potissimum opinione floruerit, nulla videatur superstes esse memoria. Monent Historiæ literariæ Franciæ auctores (c) Gennadium, etsi non ubique temporis ordinem servavit, divisisse tamen, quos recenset, scriptores in tres classes ; quarum prima eos, qui a sæculo IV, secunda qui ante medium sæculum v, tertia denique eos, qui a medio sæculo v ad tempus, quo scribebat Gelasius, florere, memorat a Leone Papa : qua postrema cum Vincentius presbyter, qui sua scripta Cannato prælegit, memoretur, et hunc verosimile est sæculo quinto ultra mediam sui partem elapso floruisse.

floruit :

C 13 Non tamen id omnino certum habeo, tum quia Cannatus alter a nostro notus esse, tametsi nulla ejus memoria supersit, doctrina et sanctitate clarus, Gennadio potuit ; tum quia non omnes MSS. Codices Cannatum memorant. Etat in Bibliotheca Tongerloënsi Codex MS. membraneus geminus, Gennadii illustrium Virorum Catalogum complexus, quorum alter M. 106, alter † MS. 202 notatur : horum neuter Cannatis meminit ; uterque vero pro legit habet legi. Post memoratos Vincentii in Psalmos Commentarios ita pergit posterior : Cujus Operis legi aliqua commenta, promittens simul, si Dominus vitam et vires daret, se in toto Psalterio eodem studio laboraturum ; prior vero sic : Cujus Operis legi aliqua Sancti Johannis Dei communitati me audiente promittens simul, si Dominus, etc. An per voces : Dei communitati, quæ pro his : homini Dei hic leguntur, monasterium S. Victoris, per has vero : Sancti Johannis Joannem Cassianum dicti monasterii, adhuc eo, quo scribebat, tempore Massiliæ extantis conditorem intellexit, ac illud incolentibus monachis Vincentii in quosdam Psalmos Commentarios Gennadius ipse prælegit ? Dubitari ea de re aliquatenus posse videtur : at cum Codices nostri sæculo XIII haud antiquiores videantur, Catalogus vero Gennadii

a Martiano ex Codice vetustissimo Corbeiensi sive San Germanensi ante annos mille conscripto editus sit, nec ullam hunc inter et libros editos, quod alias facit, in Vincentio presbytero lectionem variantem Martianayus assignet, tutius Cannatis nomen velut a Gennadio reipsa Vincentiano articulo insertum haberi debere, arbitramur. Cum vero Cannatem a Gennadio memoratum a Sancto nostro diversum non fuisse verosimile ex dictis supra admodum sit, hinc S. Cannatum sæculo v, eoque ultra mediam sui partem prorecto, floruisse, pari verisimilitudinis gradu consequitur. Tam S. Cannatum, quam S. Antoninum ad sæculum VII Guesnayus removet ; sed hic infra conveniendus est : regredimur interim ad Anonymum.

14 Massilienses pastore orbati divinitus, ut ait, Cannatum sedem vacuum occupaturum edocentur : spe igitur pleni Massiliensium legati Cannatum solitariam in eremo Sauzetana vitam agentem adeunt, multisque urgent, uti ne patriæ suæ infulus recuset : frustra ; prius, inquit Cannatus, hæc arundo, quam forte gestabat aridam, virescet, quam episcopatum Cannatus accipiat. Viret arundo ; hinc Dei voluntatem edoctus ille legatorum postulatis annuit, et officio et benedictione a superiori suscepto ad sedem suam accedit humiliter. Quod de officio et benedictione a superiore accepta ait Anonymus, de collata S. Cannato consecratione episcopali divisisse videtur, nempe per Arelatensem archiepiscopum, cui tamquam metropolitano sæculo v ultra partem mediam elapso Massiliensis episcopus suberat. At vero, num SS. Cannatus et Antoninus episcopi fuerint, controvertitur, etsi de illorum apud Massilienses cultu non dubitetur. Episcopatum S. Cannati agnoscunt Honoratus Bouche Historiæ Provinciæ lib. III ad cap. IV calcem ; Ruffius in editione secunda anni 1696 lib. X num. 19 ; Guesnayus in Annalibus ecclesiasticis ad annum 621 ; Henricus de Belzunce Massiliensis episcopus Historiæ decessorum suorum lib. III num. 6 et seqq. Gononus in Appendice ad Vitas Patrum Occidentis (d) ; Cointius tom. I Annal. eccl. Francorum ad annum 544 num. 39 ; Samarthani Galliæ Christianæ tom. III (e), quibus adde Saussayum, Castellatum, et Martyrologii Pariensis auctorem. Negant Claudius Robertus (vel saltem Cannatum et Antoninum inter Massilienses præses non recenset) in Gallia Christiana (f) ; Tillemontius Monum. eccl. Nota 6 in Hilarium Arelatensem (g), qui Vitam item S. Cannati ab Anonymo scriptam reprobat (h) ; et Galliæ Christianæ auctæ scriptores (i).

15 Parum etiam convenit inter episcopatus S. Cannati patronos de tempore, quo ecclesiam Massiliensem recevit. Guesnayus, cum apud Anonymum legeret, S. Cannatum hæreticæ pestis mortiferas adinventiones condemnasse, id de Iconoclastarum hæresi interpretatus est : Serenum quippe, quem S. Cannati decessorem facit, a Gregorio I reprehensum norat, quod, bono quidem, sed nimio zelo abreptus, Sanctorum imagines, ne a suis diæcesanis adorarentur, confringi jusserat : hinc porro opinatus Guesnayus est, Massilienses saltem partim Iconoclastarum hæresi fuisse contaminatos, cui exstirpandæ S. Sereni successori Cannato allaborandum fuerit. Falsus in opinione sua Guesnayus fuit : tantum enim abfuit, ut ea peste infectus populus Massiliensis fuerit, ut e contrario ob id Sereni factum major populi pars ab ejus communione secesserit. Hæc autem dum in hoc animi tui incaute

(a) Mém. pour servir à l'hist. eccl. t. XVI, p. 747. — (b) col. 45. — (c) Hist. littér. de la Fr., t. II, p. 655. — (d) p. 469. — (e) p. 644.

(f) p. 407. — (g) Mém. pour serv. à l'hist. eccl., t. XV, p. 846. — (h) Ibid., t. XVI, p. 45. — (i) T. I, col. 653.

motu

PROSPECTUS EXTERIOR. MONASTERII INCARNATIONIS.

Valentinus Carlerius Del.

via du Saint, Rouen, Paris

Car. Ouphres Sc.

PROSPECTUS INTERIOR. MONASTERII INCARNATIONIS.

A motu exequeris, inquit Gregorius Lib. XI Epist. 13, ita tuos scandalizasse perhiberis, ut maxima eorum pars a tua se communione suspenderet. Neque peccarunt Massilienses sacrarum imaginum odio, sed quia harum cultum, quo non oportebat, extenderunt. At odium illud Siciliam infecerat: quid tum? Num id etiam, ut Guesnayus in Sereno scribit, Massiliam usque diffusum fuit? Si quid Anonymo haeresim nullam nominatim exprimenti addere voluit, quidni Prædestinarianam, Pelagianam aut Arianam, aliamve quæ sæculo quinto senescente nondum erat extincta, nominavit? Ut adeo parum fidei Guesnayo, annum 621 S. Cannati episcopatus assignanti, tribuendum sit.

16 Bouchéus sedisse Massiliæ S. Cannatum scribit eo, quo Provincia pars, Arelatem et Massiliam complexa, Visigothorum fuit, tempore, quod ab anno 468 usque ad annum 511 extendit; Ruffus, inter annos 475 et 489; Coitius, ante occupatam a Francis Provinciam, seu, quod eodem recidit, ante annum 536; Sammarthani, circa 480; Castellanus et Martyrologii Parisiensis auctor, circa annum 487; Henricus Massiliensis

B episcopus, circa annum 496. Perinde episcoporum Massiliensium per hæc tempora ordinem variant: successisse Venerio Eustasium ex Gennadio liquit; Eustasio porro Græcum, a Sidonio Apollinari laudatum, et inter Concilii Arelatensis, Euri Visigothorum regis tempore celebrati, Patres in Epistola Lucidi presbyteri apud Labbe (a) numeratum, idem Sidonius lib. VII Epist. 7 indubitatum facit; eandem vero abeunt in diversa. Græcum apud Ruffum excipiunt Cannatus, Sabidianus, S. Honoratus, S. Antonius, Theodoros. Eundem ordinem Sammarthani servant. Henricus de Belzunce Græco proxime subjungit Salvianum ab anno 492, S. Honoratum ab anno 494, S. Cannatum circa annum 496, Gennadium circa annum 499, Dalmatum sub sæculi VI principium. Ex horum itaque auctorum discrepantibus opinionibus id solum colligi late potest, Massiliensi ecclesie præfuisse Cannatum sub sæculi V finem: sed an vere episcopum fuisse dicunt?

17 Dubitari haud posse de S. Cannati episcopatu contendit illustrissimus Belzuncius imprimis, quod ita habeat Massiliensis ecclesie traditio constans a tempore immemorabili; dein, quod festum ejus in diocesi Massiliensi celebratum fuerit saltem ut confessoris episcopi; tertio, quod episcopus appelleretur in Breviariis antiquis æque ac novis; denique, quod in Actis, quæ quidem ejus meminerint, antiquissimis, cujusmodi sunt instrumenta olim, cum sacræ ejus Reliquiæ visitatæ translataeque fuerunt, confecta, eodem titulo gaudeat. Instrumentum translationis anno 1122 per Raymundum episcopum Massiliensem, sive hujus nominis, ut vult Ruffus, primum, sive, ut Henrico præplacet, secundum, factæ habes supra num. 4; idque eorum, quæ quidem Henricus viderit, vetustissimum videtur. Ex breviariis vero Massiliensibus non citat antiquius eo, quod Lugduni typis Dionysii de Bursy anno 1526 prodit. Quod si Gennadius, qui ex Catalogo illustrium Virorum apud Martianayum cap. XCIX et seq. Gelasio Papæ, anno 492 Romanæ Cathedralis admoto, synchronus fuit, Cannati quidem, sed episcopatus ejus nullam mentionem facit, id Henricum episcopum non ferit, ut qui propterea S. Cannatum versus annum 496, quo vivere Gelasius desiit, et Gennadius Catalogum suum jam ante absolverat, post Honoratum Massiliensem sedem aditisse scribit.

18 Absit a nobis, ut ecclesiarum etiam particu-

larium, traditiones, maxime si constantes fuerint atque perpetuæ, contemptui habeamus: attamen hujusmodi mihi non videtur esse Massiliensium de S. Cannati episcopatu Massiliensi traditio. Gallie Christianæ auctæ scriptores, ut dictum supra, negati a se S. Antonini episcopatus hanc rationem reddunt: Non minus hallucinantur, inquit, qui S. Antoninum, cujus reliquiæ in ecclesia Majori asservantur, docent fuisse episcopum Massiliensem. Ipsa inscriptio, quam Ruffus dicit legi in petra, quæ tegebat calvariam S. Cannati et S. Antonini reliquias (habes illam num. 4), satis probat eum numquam pro episcopo esse habitum. Nam si fuisset Massiliensis episcopus, haud dubie episcopi titulo in inscriptione insigniretur; quibus quoad S. Antonium lubens subscribit Henricus episcopus. Verum de S. Cannato quoque eodem modo loquuntur: Eadem ratio militat, inquit, adversus episcopatum S. Cannati a nobis supra rejectum; cum hujus perinde atque illius episcopatum laudata inscriptio taceat. Esto id, inquit Henricus, cæterique episcopatus S. Cannati patroni, alia S. Antonini est ratio: instrumenta enim translationum Reliquiarum eorundem Sanctorum annis 1122 et 1277 factorum, quæ scriptores Gallie Christianæ laudati non videre, S. Cannato quidem episcopi Massiliensis dignitatem dilucidis verbis adscribunt; secus autem S. Antonino: unde efficitur, hujus episcopatum id temporis adhuc fuisse ignotum, S. Cannati autem contra probe notum.

19 Sic quidem difficultati propositæ obviam iri quadamtenus potest; at non plane exauritur: fas enim est dubitare, num sæculis quintum inter et duodecimum mediis cognitus a Massiliensibus S. Cannati episcopatus fuerit. Si S. Antoninus coli tamquam episcopus sæculo demum decimo secundo, licet numquam, ut recte Henricus Dissert. XV ad calcem tomi III videtur tradere, Massiliensem sedem occupavit, quidni sæculo, quo S. Cannati Acta forte conscripta fuere, duodecimo oriri falsa de ejus episcopatu opinio potuit? Quod si sæculi duodecimi et sequentium monumentis accedere quis dixerit traditionem constantem atque perpetuam, nec sic multum effecerit; cum et hujus perpetuitas vocari saltem in dubium possit non absque ratione, quam S. Cannati episcopatum tuentibus pensitandam relinquo. Est autem hæc: anno 1653 inventum est cranium [S. Cannati et quædam S. Antonini Reliquiæ sub ara majori ecclesie cathedralis Massiliensis seorsim positæ: qui has tegebat lapis inscriptionem (num. 4 datam), in qua nulla episcopatus sive S. Cannati sive S. Antonini est mentio, habebat insculptam; neque est, cur hac in re fidem Ruffo denegem. Cranium vero S. Cannati, et reliquæ in inscriptione memoratæ Reliquiæ, a cætero S. Cannati et S. Antonini corpore separatæ, seorsim positæ sub altari majori neque anno 1122 neque 1277 fuere. Relege confecta de his instrumenta supra numm. 4 et 6 exhibita: perspicies inde quidem, reliquias corporis S. Cannati Reliquias cistis inclusas servari una cum aliorum Sanctorum Reliquiis consuevisse, cum itaque fuisse translata: at de cranium S. Cannati alium ubique silentium: imo anno 1277 erant corpora S. Cannati Massiliensis episcopi (ut confecti eo anno instrumenti verbis utar) et S. Antonini in uno sacco ita commixta et conjuncta, quod discerni non poterant ullo modo: has item Reliquias inter se ita confusas reperit anno 1444 Bartholomæus Massiliensis episcopus, reperit anno 1743 ipse Belzuncius. Cum itaque nulla uspiam cranii S. Cannati ab his aliisve epi-

AUCTOR
J. B.

D

E

positus sic.

F

episcopatus
ejus,quamquam
nec isextra contro-
versiam

(a) T. IV. Conc. col. 1044.

AUCTOR
J. B.

scopis separatim positi fiat mentio, jam ante reliquarum SS. Cannati et Antonini Reliquiarum anni 1122 translationem S. Cannati cranium seorsim altari majoris ecclesiae cathedralis non modo inclusum, sed incisa etiam lapidi, illud legenti, fuerit supra memorata inscriptio; quae cum neutri Sancto dignitatem episcopalem adscribat, ac anno 1122 ex dictis videatur antiquior, dubium enimvero fit, num S. Cannatus pro episcopo habitus a Massiliensibus fuerit saeculis inter quintum ac duodecimum mediis; dubia item fit Massiliensium de episcopatu S. Cannati traditionis perpetuitas.

unde dubia
sunt

20 Quod cum ita sit, in dubium pariter veniunt, quaecumque Anonymus S. Cannati episcopatu superstruit; ut sunt arundinis aridae in ejus manu revirescentis miraculum, donatio loci, in quo S. Cannatus vitam solitariam egerat, S. Cannato ejusque in Massiliensi sede successoribus episcopis a rege seu praefecto Aqueensi facta, Massiliensis civitas ab ipso muris munita, temploque, quod e ruinis dicitur exortasse, exornata. Sauzetum seu oppidum S. Cannati jam olim quidem Massiliensibus episcopis in utroque foro paruisse, ex dictis num. 3 liquet; at quando parere iis coeperit, quo pacto cesserit, fateor me nescire. Creditu quidem facile est, existitisse saltem olim donationis factae instrumenta; at S. Cannati aetate confecta, aut abs Anonymo visa esse non reor: meminit ille horum quidem; forsitan quod ita fieri debuisse censuerit, vel ita factum S. Cannati aetate fuisse ex infida saepe vulgi traditione didicerit. Neque Breviarium Massiliense, ex quo Gononius, neque id, ex quo Belzuncius S. Cannati vitam deprompsere, neque Officia ecclesiae Massiliensis Propria anni 1662 donationis hujus meminerunt; an quia ejus fidem illorum auctores vacillare crediderunt aut suspicati sunt, ac prudenter propterea omittendam censuerunt?

pleraque, quae
de illo

21 Quo anno S. Cannatus in terris vivere desierit, Anonymus tacet, natalem ejus in caelo diem xv Octabris assignasse contentus: at cum supra dictum sit ex Gennadio, floruisse illum probabiliter saeculo v ultra mediam sui partem elapso, reliquum est, ut, quoniam nihil nobis suppetit, unde annum ejus emortualem propius definiamus, hanc cum aeterna vita vel sub saeculi vi exordium vel v exitum commutasse dicamus; et quidem in saeculi v finem magis inclinamus. Gennadius enim in Catalogo Virorum illustrium, si quando de scriptore, de cuius morte nihil inaudierat, scribit, superstitem eum adhuc fuisse, cum Catalogum suum conscriberet, monere lectorem passim solet; de Salviano presbytero Massiliensi agens apud Martianayum cap. LXIX ait: Vivit usque hodie in senectute bona: idem facit in Timotheo episcopo Alexandrino cap. LXXIV; in Samuele presbytero Edesseno cap. LXXXIV; in Joanne presbytero Antiocheno cap. XCIV; in Eugenio, episcopo Carthaginensi cap. XCVII; denique in Honorato Massiliensi episcopo cap. I; (si tamen hoc caput Gennadii est) id satis prodit, laudatum caput hisce verbis absolvens: Littanias ad supplicandam Dei clementiam plebe sibi credita pro viribus agit. Cum vero nihil hujusmodi faciat cap. LXXXII in Vincentio, presbytero Gallo, jam annis aliquot prius, quam ista Gennadius scriberet, non solum Vincentium, sed etiam Cannatem, cui, tamquam, ut apparet, seniori aut aequali, lucubrationes suas, Gennadio audiente, praeflegit, in vivis esse desisse, mihi apparet valde credibile; si Cannatem, de quo Gennadius, eundem ac S. Cannatum, de quo nos, esse posueris; qua de re num. 13 dicta consule.

referuntur;

22 Obiit autem S. Cannatus, referente, Anonymo,

in eadem, quam ante episcopatum incolerat, Sauzetana solitudine. Quid episcopo cum solitudine, quam reliquerat? Num forte vale infulis Massiliensibus dicit? Non fit verisimile. Suosne illic invidentem insperatus morbus e vivis abstulit? Sed neque locum aut illi fuisse donatum, aut illum ex tunc in oppidum excrevisse, ullatenus certum est. Magis putem Cannatum, hominem doctrina et sanctimonia celebrem, Massiliae versari solitum, seu temporis iniquitate seu mundani strepitus odio in solitudinem Sauzetanam sese subduxisse, in eaque, procul ab omni dignitate mente animoque remotum, vitam sanctam sancto fine terminasse; quamquam et haec incertis pariter annumeranda esse non inficiar. Frequentari deinde locus, S. Cannati incolatu ac miraculis forte celebris, coepit, auctusque paulatim, ut fere fieri consuevit, in castris oppidive speciem fuerit: unde postmodum, licet, quo tempore, nesciam, Massiliam, forte etiam Sancti patriam translatis fuerit. Certe haec non admodum repugnant iis, quae de S. Cannato ex Gennadio, qui ex antiquis scriptoribus solus illius forte meminit, dicta sunt supra. Translatus ex oppido S. Cannati ejus Massiliam Reliquias fuisse, Anonymus tradit, et quidem mox a Sancti obitu, quod postremum, utrumne ex vero dictum sit, an non, si quis dubitet, piculi certe non arguam. Pauca igitur de S. Cannato, excepto cultu sacro, quae quidem aut certa sint aut ad certitudinem accedant, habemus; pauciora vero de S. Antonino.

23 Neque enim cujus fuerit, ubi commoratus fuerit, quid rerum gesserit uspiam, reperi: servatas honoratasque jam olim Massiliae fuisse ejus reliquias ex dictis supra satis eundem liquet: sed num aliunde eo, et quo tempore allatae fuerint, rerum Massiliensium, quos vidi, scriptores non edicunt. Martyrologii Parisiensis recentioris auctor post Castellanium et Guesnayum ex oppido S. Cannati, ubi primum sepultus fuerit, Massiliam translatum scribit; quod si vere dicitur, non absimile vero est, eundem locum, quem Cannatus, virtutibus suis, cum in vivis ageret, illustrasse S. Antoninum: at, e quo fonte id haustum sit, laudati auctores haud produunt, neque mihi aliunde compertum est. Quid vero de aetate, qua floruit, dicam? Boucheus lib. III ad calcem cap. IV S. Cannato, S. Quinidio Vasionensi, S. Eonio Arelatensi episcopis et Gennadio aequalem aut supparem facit. S. Quinidius subscripsit Concilio Parisiensi IV anno 572; Artemius vero, Quinidii successor, Concilio Matisconensi I anno 581; Eonius, S. Caesarii decessor, obiit anno 302, uti ad diem xxx Augusti in opere nostro ostensum est: unde hi temporum characteres nimium disparati sunt, quam ut definite de S. Antonini aetate statui quidquam possit. Obiisse illum versus annum 880 Castellanus notat: cur ita censat nec ipse declarat. Sedisse eum anno 647 Guesnayus saepe laudatus scribit, ut Cannati, sic et Antonini aetatem nimium differens. Cointius tempore Theudis Visigothorum regis, quem ab anno 531 usque ad 547 regnasse ad annum 518 num. 15 tradit. Sunt item Massiliensium episcoporum Catalogi, a Belzuncio (a) citati, in quibus a S. Mauronto locum habet. E his incertam esse liquet S. Antonini aetatem: quapropter saeculum v principio hujus Comment. adscriptum ad solum S. Cannatum refero. Quod ad ejus episcopatum attinet, magis hic incertus est, quam S. Cannati ex dictis supra. Hujus tempore, ut Rufinus scribit, S. Laurianus episcopus martyr Massilia transiens mortuum suscitavit; at nihil de S. Antonino legitur in ejus archiepiscopi Vita ad diem IV Julii apud nos excusa et a Sollierio illustrata.

magis vero
quae de S. An-
tonino.

F

(a) Hist. des év. de Marseille, t. III, p. 350.

VITA

Ex vetere manuscripto.

S. Cannatus
Aquis Sextis
regio genere
ortus,

Beatissimus Cannatus illustrissimis natalibus ortus fuit. Regis enim Acquensis a fuit filius et reginæ. Siquidem qui modo comes Provincia b appellatur, rex Acquensis antiquitus dicebatur: tantam ergo nobilitatis lineam felix Cannatus moribus extulit, virtutibus sublimavit. Cœpit namque puer bonæ indolis esse, utpote qui a Deo sortitus bonam animam, et in tenera ætate cor gerebat senile. Ut præsagium nominis sui interpretatione verissima ostenderet se implere. Cannatus quippe ethimologice vertitur: cannatus, id est, sapiens natus juxta quod dicit

B Sapiens in Sapientia: " Senectus venerabilis est " non diuturna neque annorum numero computata: cani autem sunt sensus hominis, et ætas " senectutis vita immaculata. " c Non enim vacabat, ut assolet ætas illa, lascivius, sed scientiis et præcipue sacris Theologiæ litteris animum docilem imbuebat: nobiles affluentias contemnebat: felicitatem appetebat: mentem sanctam virtutum exercitiis illustrabat, justitiæ cultor, servator honesti, pudicitiae eximius zelator eam laicis commendabat et clericis doctrinis pariter et exemplis. Implebatur in eo sententia spiritus sancti in libro Sapientiae, qua dicitur: " O quam pulchra est casta generatio " cum claritate! Immortalis est enim memoria " illius. " d

d
aulæ paternæ

2 Sed quoniam in paterna regia domo B. Viro de laude hominum periculum imminerebat; præcipue cum legisset: " Egredere de terra tua et de domo " patris tui: " e et in Evangelio: " Qui non odit " patrem et matrem et uxorem et filios et fratres et " sorores, non potest meus esse discipulus " f et ibidem: " Qui non abrenunciaverit omnibus quæ " possidet, non potest meus esse discipulus " g nolo, inquit, nec appeto, sed contemno exhibitiones reverentiæ superfluas famulorum, nec superstitionis honoribus agitari, nec adulatorum laudibus aures dare. Laudes cavebo et spectacula sacrilega hystrionum. Laus mea sit in cœlis, ubi regnat turba fidelis. h Repente igitur Vir beatus ductus est a spiritu in desertum, regnum mundi et omnem ornatum sæculi digno gerens contemptui propter amorem Domini Jesu Christi: ipsius quippe solus castis amplexibus adhærebat, ipsi soli toto corde et tota anima serviebat. Erat autem desertum quondam, quod dicitur de Sauseto, i distans quinque aut sex fere milliaria a sede paterna, Acquensi scilicet civitate. h Siquidem locus amœnus et decorus arborum multitudine consitus diversarum. Nam salices ripis, robora monte virent, in limibus (lege illimibus) fontibus irrigatus, terra pratis vestita virentibus. Locum aptum cœlestibus studiis præferebat.

Sauseti solitudinem præferri, incolitque,

3 Quo pervenienis B. Cannatus suo exitu de Ægypto sæpius recolebat, quod Salvator noster, cum cognovisset, quod venturi essent ut raperent eum et facerent eum regem " fugit in montem ipse solus " ; l quapropter exultabat uberius sibi datum divinitus Dei Filium imitari, ut regnum fugeret, quod sibi ex successione congruebat. m Subiit itaque præfatum locum gratias agens in hymnis et confes-

sionibus Dominum benedicens. Mira res! Quis unquam audivit talia? Filius regis factus est solitarius, factus est eremita. O stupenda et sic gratuita divina electio, qua a regio solio, arce summa regis, trahit ad humillimum mundi statum! Ecce, qui nutriebatur in croceis, nunc herbis et radicibus est contentus; quæ prius nolebat tangere anima ejus, nunc præ angustia loci, non animi, cibi illius sunt; huic latices haustum præbent, cui prius condita pocula nobilium asseclæ filii ministrabant. En solus habitat, En vestes frondes sunt et capa n cœli, cujus parentes trabeatis et purpureis utebantur. Nondum ergo calcatus sub pedibus Servus Dei totum se in contemplationis studium colligebat, videbanturque ei dies pauci præ amoris magnitudine, quibus speciosæ Rachelis jucundissimis amplexibus fruebatur. Habitaculum Deo gratissimum in cordis hospitio fecerat, et in terra stans cœli altitudinem attingebat: nam ejus conversatio in cœlis erat. Dagens itaque in tanta altitudine invictum a Dei servitio spiritum non relaxabat.

EX VETERE MS.

4 Non permisit autem divina dispositio, quæ sibi eum elegerat ad majora, lucernam accensam amplius abscondi sub modio, sed fecit eligi eum et superponi candelabro ecclesiasticæ dignitatis, quem elegerat a constitutione mundi, ut esset sanctus et immaculatus in castitate coram ipso. Interea nempe Massiliensis ecclesia suo orbata pastore Dominum gemitibus exorabat, quatenus sibi præsum sanctum concedere dignaretur, qui in doctrina sana commissum gregem uberrimis pascuis enutritur, exemplis ad cœlestia elevaret, orationibus protegeret, et beneficiis confoveret. Etenim per bonum antistitem pax et disciplina est populis, quies monasterii, norma clericis, et divino cultui continuum incrementum: nec est ramus, qui beneficium non sentiat vel recipiat, si virtus ingens a radice emanavit. Quia vero omnis, qui petit, accipit, et qui quærit, invenit, cum petit pro se pie, salubriter et constanter, non est fraudata a desiderio suo, imo prece mansueta et humili exaudita. Siquidem Dominus J. C. ejus auriculæ revelavit, quod regis filius Cannatus illustris tam sanctitate, quam stemmate generis celebris et famosus, esset Massiliensis episcopus, pater patriæ ac patronus. Dantur ergo laudes Dei Filio J. C. et absque mora legati sollicitè eliguntur, qui Sanctum Pontificem, munus Dei, et diligentius quærant, et quæsitum irrefragabilibus rationibus inducant onus suscipere non a se impositum, sed a Deo, et inductum affectuosius adducant sanctæ matri ecclesiæ cum multo desiderio præstolanti.

donec Massiliensem se-dem, E

F

5 Profecti itaque nuncii electi Dei Famulum indagantes citius repperunt. Voluntas quippe Dei fuit, ut occurreret cito, quem volebant; ad cujus genua provoluti cunctorum per ordinem denunciant veritatem et revelationem Domini J. C. et cleri gaudium et applausum populi universi. At vero beatus Cannatus, sicut erat humillimus, pontificatus recusat onera pariter et honorem, asserens se prorsus inutilem et indignum: quem tu, Domine, in hanc excellentiam componebas, ut similem tibi faceres, eumque, qui se in tantum humiliat, sublimius exaltares. Nam cum illi, qui venerant, importune et oportune instarent, rationibus plurimis ostendentes, hoc ipsum ingentis humilitatis indicium, si episcopatum Massiliensis ecclesiæ regis filius suscipere dignaretur; respondit eis: Nolite, fratres, obsecro, amplius me gravare: dico vobis et assero in nomine Domini mei, quod prius hæc arundo arida, quam videtis, virescet germinans, folia emittendo, quam Cannatus episcopatum, quem offertis, (recipiat.) Siquidem cannam manu

licet agræ, nec sine miraculo adit:

EX VETERE
MS.

A manu gestabat, qua corpus attenuatum jejuniis et abstinentia sustentabat. Illico postquam verbum protulerat servus Dei, arundo sicca integre revirescit, frondes emittit, et folia germinavit, manifeste declarans divinam electionem et electi Pontificis sanctitatem. Quapropter cum vidissent legati quod fecerat signum, admirantes inclinaverunt se, et adoraverunt Deum dicentes: Benedictus Deus Pater Domini nostri J. C., qui non abstulit misericordiam et veritatem suam ab ecclesia sua et recto itinere nos perduxit. Cannatus, qui vocabatur a Deo tamquam Aaron, suspirans ait: Ex quo a Domino egressus est sermo, non possum extra ejus placitum quicquam loqui et sibi me tota devotione committo, ut quod meis meritis non potero, ejus mihi pura bonitate donetur, et oratione facta, officio et benedictione a superiori suscepto, ad sedem suam accedit humiliter Pastor bonus. *o* Ingrescente illo suam civitatem Massiliensibus nova lux oriri visa est. Gaudium hortor* atque tripudium.

*an ortum?
qua præclare
administrata.

B 6 De loco vero, in quo S. Cannatus hereticam vitam duxit, ab Aequensi regem concessum est et sancitum, ut in memoriam beati Cannati et præconium celebre et honorem ab omnibus suis successoribus episcopis cum toto ejusdem loci territorio et distractu libere haberetur, ad perpetuam etiam firmitatem cautionibus et chyrographis vallatum (penitus) tradidit possidendum *p*: ad quem locum quamplures Provincialium accedentes oppidum construxerunt, quod adhuc hodie S. Cannatus dicitur de Sauset. S. ergo Cannatus subditorum curam sollicitus adimplebat, jam præsul factus Domini vigilavit in actus, *q* velut cælum novum sapientiæ et doctrinæ radiantissimis luminaribus præfulgebatur, speciale specimen et exemplar religionis et sanctitatis se omnibus exhibebat, et ut omnes lucrificeret, omnibus communis erat, turris Davidicæ mœnia restauravit et hereticæ pestis mortiferas adventiones condemnavit. *r* Ipse civitatem suam munivit et templi diruta resarcivit in tantum, ut vox exultationis diceretur: *o* Hæcine est urbs perfecti decoris, gaudium universæ terræ? *s* Die noctuque Euangelium J. C. mente gerebat et opere exercebat: totum enim se dederat fidei orthodoxæ et præceptis Dominicis et institutis Spiritus Sancti et ecclesiasticis prædicandis, in opera pietatis fervens et hilaris quotidie peragebat, et proprias facultates pauperibus Christi dividebat. Pontificatus sui diebus pacem dedit ecclesiis, clericis disciplinam et Deo populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum, ut semper erat ejus studium et ubique divini cultus lacrymam non solum sollicitæque observare, verum etiam continuis successibus ampliari. Et licet cunctis polleret virtutibus, præcipue ipsum humilitas amari ab omnibus faciebat: nam quanto generosior, tanto humilior, ab omnibus honoratus, honorem debitum omnibus exhibebat. Orationibus et sacris lectionibus vacans, sic aliis fideliter intendebat, quod sacra domui suæ optime providebat. De cordis hospitio xenodochium fecerat, et viscera misericordiæ alicui claudere nesciebat.

Suseti moritur, ac Massitiam refertur.

7 Sic et plenus fide et plenus operibus bonis cursum consummavit, fidem servavit, et juxta sententiam beati Job, quia audire dilexit et observavit, complevit dies suos in bono, et annos in gloria. *t* Signis enim et virtutibus clarus idibus Octobris obdormivit *u* apud S. Cannatum de Sauset in Domino J. C., in quo quidem sitivit. . . . gustat æternum stola una decoratus de reliqua est securus. Ipsum quippe Dei Filius cum servis fidelibus salutavit disponens ei regnum sicut disposuit sibi Pater. Post felicem transitum Ducis Sancti divina non defuere miracula, Viri justii clamantia

Sanctitatem. Nam cum ejus obitus sacrosanctus D civibus fuisset Massiliensibus nunciatus, paraverunt, ut cum honore debito beatas reliquias tanti Patris ad sedem suam devotissime transmutarent et totam urbem Massiliensem tam sancto corpore dedicarent. Cum igitur ad S. Cannati oppidum pervenissent et sumsissent glebam beati corporis transferendam, facta est subito incomparabilis immutatio aeris magna nimis. Cæli namque facies condensis nubibus operitur, et terræ non solum superficies inundatione imbrum irrigatur, verum etiam et profundum. Quapropter conturbati et perterriti, qui aderant, universi servum Christi Cannatum invocant; ut eos ducat et deferat, qui ejus corpus sanctissimum deferebant. Mira res et omni tempore referenda ad honorem Domini J. C. et hujus præclarissimi Confessoris! Inceptum iter totum perficiunt dextris et a sinistris ubique inundante pluvia; super ipsis vero et super sanctis reliquis per totam viam nulla gutta pluvie distillavit. Imitemur, Fratres, quem laudamus.

ANNOTATA.

a Reges Aequenses nulli fuere: fuerit fortasse E ejus pater aut Provinciæ aut civitati Aequensi gubernandæ præfectus. Sub sæculi quinti sæculique confinium, quo circiter tempore S. Cannatus floruit, Provinciæ partim Burgundionum, partim Visigothorum regibus suberat. Vide Boucheum Hist. Provinciæ lib. III.

b Nec, cum scribebat is Anonymus, recens nata ea comitum Provinciæ appellatio verosimiliter fuerat: primus autem Provinciæ comes passim audit Bozo, qui sæculo x fuit; hinc porro, cum de Provinciæ comitibus, qui jure proprio ac perpetuo Provinciæ possidebant, hic sermo fieri videatur, consequitur Anonymum longiore temporis intervallo a S. Cannati ætate fuisse remotum, quam ut, antiquitatis nomine, indubiam sibi vindicet lectoris fidem.

c Sap. 4 v. 8 et 9.

d Ibidem v. 1.

e Gen. 12 v. 1.

f Luc. 14 v. 26.

g Ibid. v. 33.

h Leonini versus, qualem exhibere hic Anonymus voluit, forte ante sæculum XII in usu non fuisse. [Cfr annotationem num. 8 Commentarii subjectam.]

i Nunc oppidum ibi visitur S. Cannati dictum. [In hodierna Archidiecesi Aequensi, in Præfectura Ostiis Rhodani (Dép. des Bouches-du-Rhône), cujus caput Massilia.]

k Gallice Aix dicitur. estque civitas archiepiscopalis et Provinciæ [olim fuit] metropolis.

l Joan. 6 v. 15.

m Vide litt. a: sive unicus, sive major natu filius parenti fuerit, regnum, quod nullum patri erat, hæreditate consequi non poterat; imo neque jure proprietatis paternum officium.

n Capa vestis est totum hominem ambiens.

o Num S. Cannatus Massiliensis fuerit episcopus valde incertum est: unde mutat etiam miraculi, quod præmittitur, fides.

p Oppidum istud tam spirituali, quam temporali episcopi Massiliensis jurisdictioni jam olim paruisse ex dictis num. 8 Commentarii satis liquet: at ea quo tempore et quo pacto acquisitum fuerit nullus dixerit: vidisse non credo Anonymum, de quibus loquitur, cautiones et chirographa.

q Vide quæ de versibus Leoninis notata sunt supra lit. h.

r Scilicet

A r Scilicet iconoclastarum addit de suo Guesnayus in Annalib. ecclesiasticis ad annum 621: serpsisse Massiliæ ea ætate hanc hæresim, ut ut et favere visus sit Serenus Massiliensis episcopus, ex Gregorii I ad illum Epistola non colligitur: vivisse autem tum temporis S. Cannatum Guesnayus neque probavit, neque probando fuit. Verosimilius

est Anonymum hic hæresim Arianam, qua Visigothi infecti erant, indicare voluisse.

s Thren. 2 v. 15; sed sensu plane opposito: hic de Hierosolyma eversa, Anonymo de Massilia instaurata est sermo.

t Job. 36 v. 11.

u Sub finem forte sæculi v.

EX VETERE MS.

DE S. AURELIA VIRGINE

ARGENTORATI IN ALSATIA.

SYLLOGE.

J. B.

S. Aureliæ in Fastis sacris memoria, Acta qualiicumque, cultus sacer, et ab homonyma Ratisponensi distinctio.

Sac. IV
VEL V.
Sanctæ apud
Martyrologos

A rgentoratum, seu Argentina, vernacule Straszburg, Alsatiæ caput et episcopalis sub Moguntina metropoli ad Rhenum civitas nobis hodie S. Aureliam suppeditat, ut quæ illic mortales exuvias deposuerit, et prodigiis, ut infra dicetur, inclaruerit, et cultum sacrum a multis retro temporibus fuerit consecuta. Martyrologium quod ejus meminerit, nullum vetustius eo reperi, quod Augustæ Vindellicorum edidit Matthias Fredericus Beckius anno 1687, jam tum, ut ait, ab annis septingentis scriptum; sed nudum dumtaxat S. Virginis nomen hoc modo refert: Idus Octob. Aureliæ Virg. [Antiquioris Beckiano Martyrologii mentionem facit Schoepstinus (a): Aureliæ, inquit, Virginis cujusdam Argentoratenses ab antiquo coluerunt memoriam, quod Martyrologium illud Argentinense, sæculo VIII vel IX in ecclesiarum Alsaticarum usus conscriptum, demonstrat, ubi ad Idus Octobris legitur: « S. Aureliæ Virginis » scilicet memoria: nec dubium quin templum Aurelianum ab hac nomen acceperit.] Frequentior ejus fit apud martyrologos recentiores mentio: locum addit Martyrologium Romanum hodiernum his verbis: Argentorati Sanctæ Aureliæ Virginis. Verbis iisdem utitur Molanus apud Sollerium in Auctariis ad Usuardum, si loci, quem Argentinam appellat, nomen accipias. Notitiam paulo uberiorem Sanctæ præbet Lubeco-Coloniensis Usuardi editio, in Argentina, inquit, natale Sanctæ Aureliæ Virginis, quæ fuit una de undecim millibus Virginum et in reditu de Roma infirmata ibidem obiit. His similia legas apud Grevenum: similia item in Martyrologio Germanico, Canisii dicto; et in Florario nostro MS. Plura alia missa facio, quod nihil de Sancta nostra, præter jam adducta, peculiare suppeditent.

2 At vero præteriri silentio nequit Martyrologium Parisiense, Card. de Noailles Parisiensis archiepiscopi auctoritate anno hujus sæculi [scil. XVII] supra vigesimum septimo editum, quod ad hunc diem de S. Aurelia hæc speciatim memorat: Argentorati, Sanctæ Aureliæ Virginis,

in cujus honorem extractum antiquitus oratorium, ejusque consecratum reliquiis, Sanctus Columbanus in Alemanniam veniens, apud Brigantium invenit, et altare, quod a barbaris profanatum fuerat, renovavit. Singularia plane, sed non æque vera, quæ ad hunc diem in Martyrologio suo Hispano de S. Aurelia ex pseudo-Juliano Tamayo profert: audiat: Argentorati in Germania, inquit, S. Aureliæ Virginis et Martyris (refragatur huic martyrio quidquid alibi martyrologorum scriptorumque est), B. Agathopæi, Augusti liberti, ex Gallæcia Hispaniæ oriundi filia, quæ ab Apostolo Jacobo Hispaniarum magistro cum patre et sorore ad fidem conversa, fidei regulas viriliter est amplexa, pro quarum observantia ad martyrii coronam accessit. Agathopæo scilicet, uti in Annotatis Tamayo addit, Martyri Antiocheno duæ fuerunt ejusdem nominis filia, quarum altera Anagninæ in Italia, altera Argentorati in Germania martyrii coronam meruere. Commentitia Juliani, archipresbyteri Toletani, adversaria jam sæpe explosa sunt, quæque hoc loci Tamayo inde assert abunde refutata habet lector a Suiskeno (b) ad diem xxv Septembris, ubi de S. Aurelia Anagninæ culta; ita ut pluribus de his disceptare non sit operæ pretium.

3 Consonant Usuardo Lubeco-Coloniensi, Martyrologio Germanico et Florario nostro MS. supra citatis, ac S. Ursulæ sodalitati S. Aureliam adscribentibus, qualiicumque hujus Acta Breviario Argentinensi, anno 1489 Joannis Reynaldi (alias Gruninger) impensis edito, inserta (c), quæ, licet ex traditione incolarum potius, quam ex indubitatis antiquitatis testimoniis profecta, nec sæculo XIII antiquiora, inde lectori hic sistimus: ita habent: Lect. i. Tempore cum per divinam ordinationem beatissima Ursula cum suo comitatu a civitate Romana ascensis navibus per decursum Rheni redire disposuisset, sicut plenius in Gestis ejus continetur, Aurelia Virgo illustrissima, quæ in prædictæ Sanctæ Virginis comitatu extiterat, divina favente gratia, in aqua, quæ Caltæhe (Kaltau Rheni brachium) vocatur, febre arrepta

(a) Alsat. Illustr., t. I, p. 341. — (b) T. VII. Septemb., p. 141.

— (c) fol. 476.

et